

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ СВАГДА О ДАНУ СВАКЕ ПРЕДСТАВЕ НА ПО ТАБАКА. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — ПРЕТПЛАТА СЕ ШАЉЕ КОРНЕЛУ ЈОВАНОВИЋУ, КОЈИ СЕ ИЗ ЉУБАВИ ПРЕМА ПОЗОРИШТУ ПРИМИО ДА РАЗАШИЉЕ ОВАЈ ЛИСТ.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

(Наставак.)

Ингомар је дакле према овоме слабо изведен значај, и само местимице даје прилике, да уметник обичне врсте покаже своју снагу. С тога је у неку руку необично, што је Салвини бап Ингомара одабрао у свој репертоар. Ваља да за то, да покаже како и глумац може да створи, како се даје духом задахнути и оно, што је у писца погрешно.

Још је чудније, што Салвини одмах иза Шекспира приказује „La morte civile“ („Грађанска смрт“) од Ђакометија, и „Гладијатора“, од А. Сомета. И једно и друго је посао на лаку руку и без праве естетичке вредности, па нам је чисто жао, што Салвини сву своју уметничку снагу о њих троши. Изгледа, као да нема разлога за то, и као да хотимице тражи слабије производе, да тим покаже своју горостасну снагу. Па опет није тако. У оба комада има бар један карактер, или боље да речемо, бар једна улога, где је лепих прилика за уметника глумца, а осим тога је Салвини јамачно хтео да прикаже две противности, а тиме грдан обим своје уметности: у Конраду („La morte civile“) слаба, изнурена, телесно и душевно изнемогла човека, а у Негру („Гладијатор“) необичну телесну снагу, а уз њу и њене обичне атрибуте. Да је у томе успео, видићемо касније.

„La morte civile“ је драма, али драма најслабије врсте. Цео јој је основ и склоп неприродан, па за то и невероватан. Као да је написан само за једну улогу, за Конрада и приказивача његова, а све друго је споредно. Главни мотиви нису нови, и више приличе за роман, него за драму. Ево их на углед. Слика Конрад је племенита душа, а смртно је заљубљен у Розалију. Розалијна својта не ће да је да за Конрада, али је он украде. Љуба му роди кћер Аду, али за мало,

па ево ти к њима брата розалијна, да је води кући. Конрад га затече ноћу у својој кући, па занесен љубављу, мржњом и љубомором, убије га. За то убијство осуде Конрада на вечиту робију, и тиме се сврши предигра.

Сада тек почиње права радња. Конрад је 14 година чамео у ропству, док је увардао прилику да умакне. Кад дође у свој завичај, нађе своју љубу као васпитатељицу у кући лекара Палмјера, а за кћер му рекоше да је умрла. Али Ада није била умрла, него су је прекрстили у Ему, па издали за кћер лекареву. Неки Ђоахино био је међу тим бацио око на Розалију, те је свакако сале-тао, али заман. Да јој се за то освети, натукне Конраду, да је Розалија љубазница палмјерова, а она Ема да није нико други, него његова кћи Ада. Тиме се разбукути плам љубоморе и освете у конрадовој души. Он би своја права као муж и отац, али тек сад види, да их као бегунац не сме искати, да је он „за свет умрло“. Жива мртав, двојака љубав, а двојака љубомора, то је ужасна бура у души. Касније увиди, да Розалија није палмјерова љубазница, него да би опет за њим пошла, да га је Ђоахино преварио и као бегунца издао; чује, да је Палмјер његовој кћери спасао живот, и осведочи се, како би то било убијство за ту нежну слабу девојчицу, кад би дознала, да јој је он отац — он, од кога се она гади, од кога се она згрози, само кад му се руком дотакне дубоких ожиљака, што их издубише тешки ропски ланци. Најпосле дође до тог уверења, да би се смрћу његовом разишле све буре, што се сада вију око њихових глава. Па што не би он њих избавио, што се он не би жртвовао њима за љубав. Хоће, одважи се, па и учини крај својој патњи и крај своме животу. (Наставиће се.)

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Свршетак.)

Да се са дефицитом и са дугом једном прекинути мора, ако не ћемо да за кратко време сав фонд исцрпимо — посве је јасна ствар.

Управни одбор подноси вам два предлога, којима мисли, да би се народно позориште у једном или другом виду са мањим средствима до бољих времена могло одржати. Ви ћете имати да одлучите о тим предлозима.

Главна је ствар, да у овим оскудним годинама, у овим незгодним политичким околностима, народно позориште свој опстанак до бољих времена провуче. Могу настати боља времена, згодније политичке околности, те би била грдна штета, кад би међу тим српско народно позориште усадуло.

Не можемо захтевати, да се у овим озбиљним временима, где многа сиротиња, која је у ове крајеве пребегла, потпоре захтева, где рањеници завоја и мелема од српских руку очекују; не можемо, велим, захтевати, да се велика пажња обраћа нашем позоришту, али гледајмо бар толико, да га подупремо, да се може одржати до бољих времена. На ако се застор, који је на крвавој источној позорници у овај мах спуштен, подигне, и нови заплетај у великој и крвавој драми источној лепши исход наговести: имајмо наду, да ће онда наше позориште лепшу слику живота српског изнети, него што је кадро у садашњости. У тој нади поздрављам вас добродошлицом и отварам скупштину. (Живио!)

У свези са том беседом председниковом можемо, вели „Застава“, као допуну толико извести: да су у управном одбору позоришном била четири предлога, која би се имала пред скупштину изнети. Први је предлог био тај, да се позоришна дружина са свим распусти, и тек после извесног времена да се састави по ново, док би фонд ојачао, или док би се народ у бољим временима са већим прилозима одазвао, те би народно позориште као што ваља могло постојати. Овај предлог није нашао одзива и управни одбор није га пред скупштину ни износио. Други

је предлог био тај, да се српско народно позориште са дружином има свакојако и до бољих времена одржати, јер би иначе та опасност била, да се ваљана дружина не би могла никад више саставити, и што би онда прилози за српско народно позориште са свим изостали, — него да се буџет и по могућству и особље смањи. Трећи је предлог био тај, да се члановима позоришне дружине смање плате, тако, да је н. пр. највећа плата 50 фор. а. вр. на месец, али да добијају свакога месеца према својим платама проценат од чистог прихода позоришног. Тим би се начином могло најбоље доскочити мањку, а то би уједно био и за глумце најбољи подстрекач за њихов позоришни рад. Четврти је предлог био на послетку тај, да ако никако и са смањеним буџетом не би ишло, да се једном подузетнику даде извесна субвенција и да му се на употребу уступи позоришна гардероба, али да се и такови подузетник има подвргавати досадањим дисциплинарним правилима позоришним и да у опште свеза са управним и артистичним одбором има и даље постојати. Од ова три предлога скупштина је после дуже дебате усвојила предлог, да се позориште као и до сад има одржати, али да се буџет тако смањи, да не буде више дефицита и да се не морају нови дугови правити. Према заслуги дружине и извесним приходима позоришним, установила је скупштина буџет са 18.200 ф., а по што се показала прека потреба управитеља, који ће са дружином свуда путовати, (јер г. А. Хаџић, који је дужности управитељске бесплатно обављао и који са свога великога посла око „Матине“ не може то да чини) — установило се место сталнога управитеља са годишњом платом од 1200 ф., тако, да читав буџет износи 19.400 ф. Оставило се управном одбору, да у оквиру овог буџета организује дружину било са редукцијом плаћа, било са редукцијом особља, или комбинувјући обоје. На предлог г. Г. Леовића би одлучено, да се досадања дисциплинарна правила позоришна подвргну ревизији.

Д И Ш Т И Њ И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Роман сиромашне девојке“, позоришна игра у 4 чина, написала Жорж Санд.)

Лане преминула мадам Дидван, с псеудонимом Жорж Санд, понела је са собом на онај свет силне лаворике, што их је стекла као романсијерка. У последње време, кад је већ имала славе на пољу романа *quantum satis*, окуша се она, да пише драме, па производ тог веног окушавања између осталог је и „Роман сиромашне девојке“ („*Marquis de Villemer*“). Већ наслов ове позоришне игре нагонио је нас, те смо се сетили Бирхифајферкине „Ловудске сиротиле“; а кад видисмо ту „сиромашну девојку“, нађосмо у њој нашу познаницу Цену Ејреву, да богме у другом издању. Дала би се између Цене и Сандовичине „Каролине Сен-Женеје“ повући паралела; али томе не видимо разлога; та зар не могу бити и две, и три, а и више драма о гувернантама, што срећне „каријере“ праве? Па нема сумње, да при том свака на оригиналност права имати може. Ко се сме и усудити, и пр Каролину Сен-Женејеву за копију Цене, или можда Цену за копију Каролине сматрати? Па и иначе, (кад већ Бирхифајферку амо потегосмо), баш је између њих две, Сандовице и Бирхифајферке, у складану целине њихових драматизација грдна разлика: Бирхифајферка, рачунајући само на ефекат, улива више живости у своје драматизације, док Сандовица, баш кад зазирући од силног, по свом основу често неоправданог ефекта, опет у други екстрем пада; код ње се акција тако громо — не знамо згоднијег израза за оно немачко „*schleppend*“ — развија, да је чисто тешко прободити у икога интерес за ту акцију. У позоришној игри „Роман сиромашне девојке“, која је у суботу 16. априла о. г. први пут преко наше позорице прешла, чекасмо ми пуна три акта, да се што релевантно догоди, што би живота у игру; а тиме и интерес у гледаоце унело. Све што се за време та три акта збива, ангажовање „сиромашне девојке“ код маркизе Вилмереке, „*pater rescavi*“ маркизиног заблуделог сина, шпекулација брижнога татора, грофа Динијера, да своју пуницу збрине — све су то мање више доста ирелевантни чини. Тек кад се у маркизу Ирбену породи љубав, кад иста изби на површину, кад у ладној промишлености „сиромашне девојке“ наиђе на тихи отпор, кад између маркиза и брата му херцега узне маха прека саревњивост, која доведе до међусобних изјашњења, што маркизу мало да главе не дођоше — тада тек настаде прави живот, тада тек постаде цела ствар интересантна, па таква остаде онда до краја.

Но Сандовица нас је добро и отштетила за то, што морадосмо „трост“ акције у почетку сносити: дала нам је тим прилике, да што мирније штудирамо узор-карактере, што нам изнесе у Каролини Сен-Женејевој, (Ј. Сајевнића), у маркизу Ирбену Вилмерском (Ружић) и честимце у старој маркизи (Д. Ружића), у грофу Динијеру (Рајковић). А и остале, па које би иначе и подекоја сен пасти морала, ретуширала је она тако, да им човек врло радо коју ману и кроз прсте

гледа. Ето нам и п. херцега Гајетана (Сајевнића): овамо бекрија да му пара нема, а овамо му за сваком кораком иде, скоро из сваке речи излази вежни син и доброћудни брат; па не може човек ништа замерити ни „безазленој“ удавачи Дијани (М. Рајковићка), заборавној, борцираној барониси Леонији (Л. Хаџићева). Обе су иначе из дна душе искрене, ваљане, последња и одана, потпомажућа пријатељица — све својства, која су кадра и сувишну безазленост, и заборавност, и борцираност у крај отиснути.

Реклисмо, да је сандовичино зазирање од ефекта имало једну немилу последицу, наиме тромост у акцији; но има то зазирање и једну врло добру страну. Оно чини, да човек сваки поједини чин у игри оправданим сматра; не догађа се ништа, што би га фраширати морало; ништа, где би се запитати морао: А одкуд то? А како то? док „лов за ефектом“ врло често до тог доводи. При том лову, *wenn schon alle Stricke reissen*, мора помоћи какав *deus ex machina*, мора издирати какав облигатаи „ујак из Америке“, а да такви „*coup*“ — ови често до несмислице воде, не треба ваљда ни спомињати. Сандовица се тога чува, а то је само доказ веног ваљаног укуса.

Срећни завршетак комада као да нам се сувише нагло формира; но на то нас приправља одмах у почетку она силна оданост маркизе спрам „сиромашне девојке“; тако се само онда и схватити може привођење маркизе на савез Ирбена, маркиза Вилмерског, са иначе, по звању бар, опскурном Каролином. Ђаволан Гајетан мораде се задовољити са ђаволаном Дијаном; тутор Динијер није баш ништа против тога имао, па тако се мање више по све ствар срећно сврши. У роману, из кога је сиче за ову позоришну игру узет, истина да Ирбен и Каролина тек још после неких *discrimina rerum* улазе у мирно пристаниште брака, али би сувише дуго било пустити их, да и та стадија пређу; доста им је и ово патње било.

Наш суд о комаду је тај, да исти није без унутарње вредности. Већ ради дивно нацртаних карактера насловне јунакиње и маркиза Ирбена требало би му уступити стално место у репертоару нашег народног позоришта, и то још тим више, што већини наших глумаца прилике даје, да нам се са најсветлије своје стране прикажу. У суботу нам изгледаше као неко надтицање, нека енергична борба о палму тог вечера; некако се свако нађе у свом елементу, па пловљаше по истом са необичном сигурношћу. Док се они тако надтицаху, дотле по оном необоривом правилу: „*duobus litigantibus tertius gaudet*“ публика уживаше, јер она од тог надтицања имађаше највише користи, по што јој оно прибави непомућене душевне забаве, а борци морадосмо палму раскинути, па је измеђ себе поделити. Другим речима: сви наши глумци редом играли су у правом смислу те речи изврсно, па чак и слуге (Јуришић, Бошковић), што им само на похвалу служи. Г.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

15. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕДПЛАТИ 13.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 21. АПРИЛА 1877.

ШОЉАТЕЈА.

Шаљива игра у једној радњи, с немачког превео Глиша Гершић.

ОСОБЕ:

Барон Виџдељ	Марковић.
Бароница	М. Рајковићка.
Камуфле	Сајевић.
Јован, баронов слуга	Бошковић.

Збива се у Паризу у кући барона Виџдеља.

ЗА ТИМ:

ПАРТИЈА ПИКЕТА.

Шаљива игра у једној радњи, по Фурнијеру и Мајеру с немачког превео Ф. Оберкнежевић.

ОСОБЕ:

Шваље Рошферје	Ружић.
Анатол, син му	Марковић.
Мерсије, пре тога трговац	С. Рајковић.
Ружа, његова кћи	Л. Хаџићева.

Збива се у Паризу, у мерсијеровој кући.

У суботу 23. априла први пут: „ЈЕДИНИЦА“. Шаљива игра у 2 чина, од грофа Александра Фредра, превео С. Петровић. — За тим: „ПРКОС.“ шаљива игра у 1. чину с певањем.

Г. М. РАЈКОВИЌКА и г. С. РАЈКОВИЌ, пре тога чланови народног позоришта у Загребу, као гости.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.